

Yttrande

Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret, (SOU 2025:6), Fö2025/00151

Svenska kyrkan har granskat betänkandet utifrån att Svenska kyrkans församlingar är huvudmän för begravningsverksamheten och Svenska kyrkans ansvar för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena liksom Svenska kyrkans bidrag till totalförsvaret utöver de lagreglerade uppdragen, bland annat genom medmänskligt stöd, själavård och ceremonier.

Som Försvarsberedningen konstaterat bidrar Svenska kyrkan till totalförsvaret bland annat genom medmänskligt stöd, själavård och ceremonier vilket upprätthåller den existentiella hälsan. Mental motståndskraft är i sig en grundläggande komponent i försvarsvilja och individens psykologiska försvar. Svenska kyrkan har även ett lagstadgat beredskapsansvar för de kyrkliga kulturminnena och de församlingar som är begravningshuvudmän för begravningsverksamheten. Dessutom är Svenska kyrkan en öppen folkkyrka med rikstäckande verksamhet enligt lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan. Den gäller även under höjd beredskap.

Redan vid relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten ansåg regeringen att begravningsverksamheten och den andliga vården var särskilt betydelsefulla områden när det gäller trossamfundens medverkan inom totalförsvaret. Med andlig vård avsågs i det sammanhanget själavård och krishantering. Det är också frågor som kan ha beröring med Sveriges roll i Nato under Resilience comittée, exempelvis vid förberedelse för okontrollerade stora befolkningsrörelser.

SVENSKA KYRKANS YTTRANDE

1. Svenska kyrkan *välkomnar* de förslag till ändringar i begravningslagen (1990:1144) och kulturmiljölagen (1988:950) som utredningen för fram.
2. Svenska kyrkan *välkomnar* utredningens slutsats att begravningsverksamhet tills vidare bör stå kvar i bilaga A till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt, som en verksamhet där civilplikt får fullgöras.
3. Svenska kyrkan *välkomnar* utredningens slutsats gällande behovet av en samordnande myndighet för omhändertagande av avlidna, något som Svenska kyrkan länge efterfrågat.
4. Svenska kyrkan *förutsätter* att finansiering av utbildning av förstärkningsresurser för begravningsverksamhet får justeras genom ökning av begravningsavgiften och *efterlyser* vidare diskussioner avseende finansiering i fråga om beredskapsförberedelser i relation till de kyrkliga kulturminnena.
5. Svenska kyrkan *förutsätter* att den frestida planering som Svenska kyrkan ska genomföra tillsammans med Arbetsförmedlingen i fråga om de i krigsorganisationen som till vardags är anställda inom Svenska kyrkan ligger till grund för anvisning vid beslut om allmän tjänsteplikt.
6. Svenska kyrkan *understryker* vikten av civilsamhället och trossamfunden för att upprätthålla samhällets motståndskraft och funktionalitet under krig.
7. Svenska kyrkan *avvisar* det förslag som framförts från Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) om att myndigheten ska få i uppdrag att samordna frågor om trossamfundens roll i totalförsvaret.

UTVECKLING AV SVENSKA KYRKANS SYNPUNKTER (4-7)

4. Personalförsörjning av de statliga uppdragen begravningsverksamhet och kyrkliga kulturminnen

Svenska kyrkans församlingar och pastorat har ett statligt uppdrag för begravningsverksamheten som huvudmän för begravningsverksamheten i Sverige, utom i Tranås och Stockholms kommuner. Svenska kyrkan är ett registrerat trossamfund och har ett statligt uppdrag för begravningsverksamheten. Svenska kyrkans förvaltar också en betydande

del av den kulturturhistoriskt värdefulla egendom som skyddas enligt kulturmiljölagen. För dessa verksamheter föreslår utredningen att Svenska kyrkan har möjlighet att beredskapsregistrera personal som inte är ordinarie anställda.

Under den totalförsvarsplanering som skedde under det kalla kriget var Svenska kyrkans relation till staten annorlunda, och Svenska kyrkan hade möjlighet att knyta till sig civilpliktsutbildad personal. I utredningens förslag aktiveras inte möjligheten att personalförsörja begravningsverksamheten med civilplikt och möjligheten att knyta till sig utbildad frivilligpersonal genom förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet försvinner.

Svenska kyrkan välkomnar utredningens uppfattning om att det ska finnas möjlighet att låta de behov som finns i det civila försvaret styra vilken typ av kompetens de frivilliga försvarsorganisationerna utbildar sina medlemmar till.

Enligt utredningens förslag ska andra än staten kunna träffa avtal med de frivilliga försvarsorganisationerna och andra frivilliga, men utan att frivilligförordningen gäller. Dessa avtal ska enligt utredningen bekostas av den som träffar avtalen med de frivilliga resurserna. Den möjlighet Svenska kyrkan har att reglera den ökade kostnad som utbildning och övning av förstärkningspersonal leder till för begravningsverksamheten är en ökning av begravningsavgiften. En sådan kostnadsökning är en följd av det lagstadgade kravet av vidta de beredskapsförberedelser som krävs och ska därför enligt Svenska kyrkans bedömning betraktas som en allt igenom integrerad del av begravningsverksamheten. Svenska kyrkan förutsätter därför att Kammarkollegiet och begravningsombuden i sin granskning av huvudmännens budgetar accepterar att detta är en kostnad inom begravningsverksamheten. I annat fall kommer annan form av finansiering att behöva diskuteras.

I dag saknas en statlig finansiering av de beredskapsförberedelser som enligt kulturmiljölagen krävs i relation till vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen ska enligt gällande bestämmelser gå till kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll. Däremot ska ersättningen inte gå till allmän kompetensutveckling, för att bedriva verksamhet eller administration, den är heller inte avsedd för preventiva skyddsåtgärder vid hot om krig eller skador som åsamkas av krigförande part. I fråga om ansvaret för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena efterlyser Svenska kyrkan därför en skyndsam diskussion om finansiering av utbildning och övning av förstärkningsresurser.

5. Egna anställda i krigsorganisationen

Den egna personalen ska enligt utredningen säkerställas genom fredstida planering tillsammans med Arbetsförmedlingen. Vid beslut om att allmän tjänsteplikt gäller är det Arbetsförmedlingen som beslutar om vilken verksamhet, samt vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av den allmänna tjänsteplikten. Svenska kyrkan vill uttrycka en oro gällande det föreslagna förfarandet kring fredstida planering. För Svenska kyrkan är det av stor betydelse att den krigsorganisation som planeras i fredstid för de statliga uppdragen ligger till grund för den personalomfattning som beslutas om vid utlysande av allmän tjänsteplikt. Annars försvåras Svenska kyrkans möjlighet att utföra de statliga uppdragen under höjd beredskap väsentligt.

6. Vikten av trossamfunden för samhällets motståndskraft

Erfarenheter från större fredstida kriser har visat att Svenska kyrkan har en viktig sammanhållande roll i samhället, särskilt i bemötandet av och i stödet till drabbade. Att vara en del av en större helhet och engagera sig i gemensamma mål och kollektivt handlande kan stärka det psykologiska motståndet och resiliensen och förbättra välbefinnandet vid allvarlig stress. Rysslands fullskaliga angreppskrig mot Ukraina har också tydliggjort behovet hos en drabbad befolkning av just medmänskligt stöd, ceremonier och själavård. Svenska kyrkan bär på en stor personalresurs, med ungefär lika många anställda som Försvarsmakten, och finns på plats i alla Sveriges kommuner.

Utredningen lyfter fram att det finns ett omfattande behov av planering och förberedelse i fredstid för personalförsörjningen av det civila försvaret. Utredningen anger att Arbetsförmedlingen behöver veta vilka aktörer som bedriver civil verksamhet som är totalförsvarspliktig för att den ska kunna involvera bemanningsansvariga i det förberedande arbetet inför beslut om allmän tjänsteplikt. Svenska kyrkan anser att det kan finnas skäl att ytterligare överväga hur Arbetsförmedlingens behov av information kan tillgodoses vad gäller Svenska kyrkans ansvar i totalförsvaret, utöver de lagreglerade uppdragen.

Lokal samverkan är sällan formaliserad, och de församlingsresurser som utgör stöd vid kris kan inte förväntas registreras i kommunens krigsorganisation. Därför ser Svenska kyrkan ett behov av att kunna samråda med Arbetsförmedlingen i sin planering även av den verksamhet av betydelse för totalförsvaret som inte utgör statliga uppdrag. Svenska kyrkan har i denna del en viktig roll för att underlätta Arbetsförmedlingens arbete inför beslut om allmän tjänsteplikt.

Svenska kyrkan bemannar också Försvarsmakten med militära själavårdare och ingår i många kommunala krisgrupper. Det finns ett förstärkningsbehov inom själavårdsområdet som bör

vara en integrerad del av samhällets samlade totalförsvarsplanering, vilket lyfts fram bland annat i Försvarsberedningens rapport Kraftsamling.

7. Samordning av trossamfundens roll i totalförsvaret

Svenska kyrkan anser inte att det finns något behov av att en statlig myndighet åtar sig ansvar att samordna trossamfunden inom totalförsvaret, en sådan samordning sköts bäst av trossamfunden i samverkan. Som Svenska kyrkan tidigare framfört (S2023/03010) anser trossamfundet att det är problematiskt hur SST uppfattas och presenterar sig själv i vissa sammanhang. Som myndighet representerar SST regeringen – inte trossamfunden – i samordning, dialoger och offentliga uttalanden.

Avslutningsvis instämmer Svenska kyrkan i utredningens bedömning att det behövs ett kontinuerligt och systematiskt arbete för att identifiera och analysera det civila försvarets personalbehov och behov av personalförstärkning och bidrar gärna med underlag i arbetet.

Uppsala 29 april 2025

Martin Modéus
Ärkebiskop, ordförande

Erika Brundin
Utvecklingschef